

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) H1016

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: De Zeggekorfslak is een landslakje uit de familie der *Vertiginidae*. Met een hoogte van 2,1 tot 3,0 mm en een diameter van 1,4 tot 1,7 mm is deze soort duidelijk forser dan de Nauwe korfslak. Het huisje is rechtsgewonden. Dat wil zeggen dat de spiraal vanaf de mondopening omhoog tegen de klok in loopt. Het huisje is bol en heeft vier tot vijf tandplooien in de mondopening. De mondrand is iets teruggeslagen. Bij gebrek aan vergelijkingsmateriaal is de Zeggekorfslak te verwarren met de Dikke korfslak (*Vertigo antivertigo*), de Dwergkorfslak (*Vertigo pygmaea*) en de Tandloze korfslak (*Columella edentula*). Al deze soorten kunnen vrij algemeen zijn in moerasgebieden.

De Zeggekorfslakjes worden meestal aangetroffen op de bladeren van zeggen (*Carex*) op plekken die begroeid zijn met roestachtige schimmels. Hierin wijkt de Zeggekorfslak af van de meeste andere landslakken, die verblijven in het strooisel. De Zeggekorfslak leeft van schimmels die parasiteren op de moerasplanten. Opgemerkt moet worden dat ook de Dikke korfslak, de Dwergkorfslak en de Tandloze korfslak zich op de bladen van zeggen kunnen bevinden.

De Zeggekorfslak is tweeslachtig (hermafrodit) en bevrucht zich in de meeste gevallen zelf. De voortplanting vindt hoofdzakelijk in de zomer plaats. Er zijn dan veel volwassen dieren. De eieren komen in minder dan twee weken uit. Grote aantallen jonge Zeggekorfslakken worden in de herfst waargenomen. De grootte van de populatie kan van jaar tot jaar aanzienlijk verschillen.

Relatief belang binnen Europa: groot

De Zeggekorfslak komt tot in de zuidelijkste delen van Europa voor. Er zijn enkele waarnemingen bekend van de Griekse eilanden. De noordgrens van zijn verspreiding bevindt zich in het noorden van Polen, in Denemarken, het zuidelijkste deel van Zweden, in Noord-Duitsland en in Noord-Nederland. In Engeland komt de soort voor van de zuidkust tot Liverpool.

De Zeggekorfslak komt in vrijwel alle EU-landen voor, maar het gaat steeds om kleine zeer plaatselijke populaties. Men neemt aan dat de Zeggekorfslak een mediterrane soort is, die naar het noorden migreerde langs de oostelijke en westelijke zijde van het Alpenmassief. Dat zou gebeurd zijn tijdens warme perioden na de laatste ijstijd, met name in het Atlanticum. Als gevolg van het kouder wordende klimaat tijdens de periode 700 v. Chr. tot 1100 n. Chr. is het verspreidingsgebied versnipperd geraakt. In Europa heeft de soort zich tot op heden op een aantal plaatsen kunnen handhaven. In haar hele verspreidingsgebied is de soort vrij zeldzaam tot zeldzaam.

Het is niet mogelijk om de voorkomens binnen de verschillende EU-landen onderling kwantitatief te vergelijken. Voor meerdere landen, waaronder Nederland, geldt dat het aantal nieuwe vindplaatsen jaarlijks toeneemt, omdat de verspreidingsbeelden van de soort nog niet compleet zijn. Toch kan waarschijnlijk wel gesteld worden dat de Nederlandse populatie een middelgroot aandeel vormt binnen Europa.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: In Nederland wordt de Zeggekorfslak vooral aangetroffen in enerzijds bron- en moerasbossen met een dichtbegroeide tot ijle ondergroei van Moeraszegge (*Carex acutiformis*) en anderzijds oevers met Pluimzegge (*Carex paniculata*), Oeverzegge (*Carex riparia*), Scherpe zegge (*Carex acuta*) en Groot liesgras (*Glyceria maxima*). Galigaanmoerassen zijn een derde type

leefgebied. De Zeggekorfslakjes zijn voornamelijk te vinden op de bladeren van de genoemde plantensoorten.

Voedsel: De Zeggekorfslak leeft specifiek van algen en schimmels op de bladeren van de boven genoemde moerasplanten.

4. Huidig voorkomen

De Zeggekorfslak is in Limburg vooral bekend van beekdalen die onder invloed staan van kwel (Geleenbeek, Roer, Swalm en de Geuldert aan de voet van de Sint Jansberg). Daarnaast is de soort recentelijk aangetroffen op meerdere plaatsen nabij het Leekstermeer. Ook hier gaat het om een kwelgebied, op de grens van de hogere (pleistocene) zandgronden en laaggelegen (holoceen) Nederland. Verder is de Zeggekorfslak nu ook gevonden in meerdere moerasbossen in Twente en in moerasgebieden in Zuid-Holland en de Vechtstreek (o.a. Kortenhoef, Kagerplassen, Braassemermeer, Naardermeer, Boezems van Kinderdijk en langs de Rotte). De recente waarnemingen komen voort uit een sterk vergrote aandacht voor de soort, daarom mag men aannemen dat het actuele verspreidingsbeeld van de soort nog niet compleet is. De meeste locaties in bronbossen in Limburg en Twente waarvan de Zeggekorfslak nu bekend is, hebben betrekking op een zeer specifiek milieu. De vindplaatsen liggen in beekdalen, op de overgang naar hogere gronden waar kwel optreedt, in elzenbroekbos met een ondergroei van grote zeggensoorten (vooral Moeraszegge). De plantensociologie classificeert dit bos als 'Beekdal-Elzenbroek-associatie' (subassociatie *cardaminetosum amarae* van het *Carici elongatae-Alnetum*). Dat is een zeldzame gemeenschap. Daarnaast wordt de soort in West- en Noord-Nederland buiten het bos aangetroffen in begroeiingen die worden gedomineerd door grote zeggen of Galigaan.

Verspreidingskaart Zeggekorfslak

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In ons land is de Zeggekorfslak in 1943 voor het eerst aangetroffen (Geleenbeekdal). Alleen voor dit gebied kunnen goed onderbouwde uitspraken gedaan worden over de populatieontwikkelingen. Tot in 1998 was de soort in ons land uitsluitend van dit gebied bekend. In de periode van 1943-1998 is de soort in het Geleenbeekdal in 10 km-hokken aangetroffen. De Zeggekorfslak werd ondanks gericht zoeken in 6 van de 10 km-hokken niet meer teruggevonden. Op basis van de beschikbare gegevens op km-hok-niveau kan dus gesteld worden dat het verspreidingsgebied op het niveau van 1x1 km hokken in het Geleenbeekdal met 60% is verminderd.

De oorzaken van de achteruitgang van de Zeggekorfslak in het Geleenbeekdal zijn bebouwing van het gebied, kanaliseren en verlegging van de Geleenbeek, ontwatering van moerassen en moerasbossen, verandering van moerasbos in landbouwgebied, aanleg van industriegebieden en (snel)wegen, herinrichting voor o.m. recreatie, storten van mijnsteen en kolenslib en tenslotte sterke verbossing, waardoor de zeggevegetatie erg ijl is geworden, te ijl voor de soort.

In het algemeen geldt voor veel bronbossen in Limburg en Twente dat door verdroging verruiging is opgetreden, waardoor de zeggevegetatie aanzienlijk is verdrongen. De indruk bestaat dat de Zeggekorfslak daar sterk achteruit is gegaan en onopgemerkt plaatselijk zelfs verdwenen is. Daar staat tegenover dat in moerasgebieden in Laag-Nederland recentelijk grote populaties met hoge dichtheden zijn ontdekt.

Recente ontwikkelingen: Bij gebrek aan goede gegevens zijn landelijke recente ontwikkelingen nauwelijks in te schatten. Vast staat echter dat de Zeggekorfslak na 1990 op een aantal tot dan toe onbekende plekken is aangetroffen en dat er ook recentelijk nieuwe vindplaatsen bij zijn gekomen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig

Het huidige verspreidingsgebied is waarschijnlijk wel kleiner dan de gunstige referentie, maar niet meer dan 10%.

Beoordelingsaspect populatie: onbekend

De trend in dichtheden is voor de Zeggekorfslak niet goed te geven. Daarom wordt het aantal 1x1 km-hokken als maat voor de populatie gebruikt. Maar ook daarover is in feite te weinig informatie.

De sterke achteruitgang van het aantal 1x1 km-hokken met Zeggekorfslakken in het Geleenbeekdal (met 60 % over een periode van een jaar of vijftig) wordt niet als representatief beschouwd voor de huidige trend van de totale Nederlandse populatie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Veel van de specifieke bronbossen die het leefgebied zijn van de Zeggekorfslak verkeren niet in een goede staat.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Verdroging en vermessing vormen nog steeds een bedreiging. De gebieden waar de Zeggekorfslak voorkomt zijn doorgaans erg klein en vaak geheel omringd door intensief gebruikte landbouwgebieden (vooral maisakkers). Gebruik van meststoffen in de omgeving zal (verdere) verruiging tot gevolg hebben, waardoor de moeraszegge waarvan de Zeggekorfslak afhankelijk is, zal afnemen. Wateronttrekking aan de omgeving (ten behoeve van de landbouw) kan de moerasgebieden verder doen verdrogen, waardoor de grond inklinkt en kwel afneemt. Het toekomstperspectief van de biotoop en de populaties van de Zeggekorfslak is daarom geclassificeerd als matig ongunstig.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling:

- **natuurlijk verspreidingsgebied:** 40 10x10 km-hokken

- **populatie:** 288 1x1 km-hokken

Oordeel: matig ongunstig

Staat van instandhouding			
Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	?	matig ongunstig	matig ongunstig
Populatie	?	zeer ongunstig	?
Leefgebied	?	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst	?	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	?	zeer ongunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- Boesveld, A., 2008. Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak *Vertigo Moulinsiana* in de Vechtstreek. Anemoon rapport 2008-01. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & R.H. de Bruyne, 2007. Inhaalslag verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2006. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*. Anemoon rapport 2007-03. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Boesveld, A. & A.W. Gmelig Meyling, 2008. Inhaalslag verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2007. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*. Anemoon rapport 2008-05. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Bruyne, R.H., A.W. Gmelig Meyling & A. Boesveld, 2008. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* Dupuy, 1849. In: V.J. Kalkman (red.). Soorten van het leefgebiedenbeleid: 138-144. EIS-Nederland, Leiden.
- Boettger, C.R., 1936. Das Vorkommen der Landschnecke *Vertigo (Vertigo) moulinsiana* Dup. in Deutschland und ihre zoogeographische Bedeutung. Sitzungsberichte der Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin. Jahrg. 1936, Nr. 1-3: 101-113.
- Butot, L.J.M. & W.H. Neuteboom, 1958. Over *Vertigo moulinsiana* (Dupuy) en haar voorkomen in Nederland. Basteria 22(2/3): 52-63.
- Cameron, R.A.D. et al., 2003. Species accounts for snails of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitats Directive: *V. angustior*, *V. genesii*, *V. geyeri* and *V. moulinsiana*. Helderia, Sonderheft 7 (zu band 5): 151-172.
- Collins, N.M. & S.M. Wells, 1987. Invertebrates in need of special protection in Europe. Council of Europe, Strasbourg, 1-162.
- Drake, C.M., 1997. *Vertigo moulinsiana*—surveys and studies commissioned in 1995-1996. English Nature research. Report No. 217. p. 68.
- Drake, C.M., 1999. A review of the status, distribution and habitat requirements of *Vertigo moulinsiana* in England. Journal of Conchology 36(6): 63-79.

- Gmelig Meyling, A.W., R.H. de Bruyne & S.M.A. Keulen, 2006. Inhaalslag verspreidingsonderzoek mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Inventarisatieperiode 2004-2005. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*. Stichting ANEMOON, Hillegom.
- Gmelig Meyling, A., Keulen, S., Bruyne, R. de & Boesveld, A. 2006. De Zeggekorfslak: bedreigd, maar wijder verspreid dan gedacht. *De Levende Natuur* 107(6): 247-251.
- Keulen, S.M.A., 1985. De waterstand in de Kathager Beemden (Zuid-Limburg) en *Vertigo moulinsiana*. *Correspondentieblad van de Malacologische Vereniging* 222: 5.
- Keulen, S.M.A., 1998. De Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* in het dal van de Geleenbeek. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Keulen, S.M.A., 1998. De Zeggekorfslak, *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849) (Gastropoda, Pulmonata) in Nederland. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 300: 2-9.
- Keulen, S. & R.H. de Bruyne, 1998. Het huidige voorkomen en de biotoop-bescherming van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849) in Nederland. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 300: 19-24.
- Kuiters, A.T., J.P.M. Clerx, J.H.J. Schaminée & A.H.F. Stortelder, 2001. Gevolgen van de aanleg van de Rijksweg 73-Zuid voor de Zeggekorfslak en de kwaliteit van de Elzenbroekbossen in het Swalmdal. *Alterrapport* 348. Alterra, Wageningen.
- Speight, M.C.D., E. A. Moorkens & G. Falkner (red.), 2003. *Proceedings of the Workshop on Conservation Biology of European Vertigo species in Dublin 2002*. *Heldia*, Sonderheft 7 (zu Band 5). München.
- Stebbings, R.E. & I.J. Killeen, 1998. Translocation of habitat for the snail *Vertigo moulinsiana* in England. *Journal of Conchology special publication*, 2: 191-204.
- Stichting Anemoon: www.anemoon.org/natura-2000/soorten/zegge-korfslak
- Vercoutere, B., 2002. De Zeggekorfslak in België en Nederland. *De Levende Natuur* 103(1): 16-21.
- Wells, S.M. & J.E. Chatfield, 1992. Threatened non-marine molluscs of Europe. *Nature and environment* 64. Council of Europe, Strasbourg.